

מה עשית ותגנב את לבבי "What have you done, that you have deceived me?"

In this heated confrontation between Yaakov and Lavan, Lavan alleges that Yaakov has "stolen his heart" (i.e. deceived him) by leaving his home without warning¹. This is one of only two places in Tanach, where the concept of theft is used in reference to deception. The other location is in regard to Avshalom who "stole the heart of Israel", by using a letter signed by his father (Dovid) to convince the Sanhedrin to join his rebellion². However, the Tosefta³ when listing the various forms of possible theft, lists גניבת דעת (deceit) at the top of the list. In fact, according to some Rishonim, גניבת דעת is considered worse than stealing real money, since when fooling another person one has violated his mind. Consider a person who has been scammed by a con artist and lost a substantial sum of money. If one were to ask this individual what bothers him most, often the fact that he was conned is more vexing than the actual loss of money⁴.

The Gemara in Chullin (צ"ד ע"א) gives several examples of what is considered גניבת דעת. Amongst them is someone who invites his friend for a meal only because he knows that his friend will decline the offer, or someone who pretends to open a new barrel of wine only in honor of a certain customer, when in fact it does not matter to him to open it anyway. The common denominator of all the examples mentioned in the Gemara, is that any act which is meant to create a debt of gratitude by his friend, when in fact he has not done him any favor, is גניבת דעת⁵. Alternatively, when selling an item to another person, if one disguises the faults of the item, he is also transgressing the Issur of גניבת דעת, even when the price is adjusted to fairly represent these factors.

The Rishonim dispute if this Issur is D'oraysah or D'rabanan. The Rambam omits גניבת דעת from his list of Mitzvos, and others say that it is indeed only Midrabanan⁶. The Ritva on the other hand, argues that the Issur of גניבת דעת is included in the general prohibition of the Torah of לא תגנובו – the prohibition against stealing money. Although normally the term "Geneivah" only refers to stealing money, the term can be used regarding deception as well, as mentioned above⁷. It is important to note that even according to those who classify גניבת דעת as D'rabanan, it is very probable that one who uses deception will encounter one or more Issurim that are D'oraysah⁸.

The Gemara states that גניבת דעת is forbidden even to an Akum. According to the Ritva, this means that an Akum is completely equivalent to a Yid in regard to גניבת דעת⁹. However, many other Rishonim argue that with an Akum it is only prohibited when buying or selling to him, otherwise גניבת דעת is permitted¹⁰. The Shach and others pasken in

¹ ולענין הקושיא איך שייך שיעקב איש האמת יעשו כ"כ דברים של ערמה וגני"ד, ע' אור החיים, מעין בית השואבה בראשית כ"ז ל"ה, ובמהר"ץ חיות מכות כ"ד, ומכתב מאליהו ח"א עמ' 94.

² שמואל ב' פט"ו פ"ו, ע"פ רש"י סוטה ט' ע"ב.

³ ב"ק פ"ז ה"ג וכמש"פ הריטב"א בחולין צ"ד וש"ר. ונראה דגירסתו היה "הגדול שבכולן", ע"ש.

⁴ ז"ל רבינו יונה בשע"ת ש"ג, אמרו רז"ל: אסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעת נכרי. והנה החטא הזה חמור אצל חכמי ישראל יותר מגזל הנכרי, יען וביען כי שפת שקר אשמה רבה, ונתחייבנו על גדרי האמת, כי הוא מיסודי הנפש, ע"ל. וכ"כ האו"ח ח"ג ב"ק ס' תמ"ו, ובראים ס' קכ"ד כתב דחמיר יותר מגניבת נפשות, וכל הרואה ישתומם.

⁵ כ"ה לשון רש"י שם דנעשה כבע"ח, ומשמע דאם סתם משקר לו ואינו נעשה בע"ח אינו גני"ד, וכ"מ בשו"ע הרב. אולם ע' רמב"ם סה"מ ל"ת ל"ב שכתב דהאוחז את העינים עובר בגני"ד, ולכאורה אין שם החזקת טובה, ואולי הכוונה שיכבדוהו ע"ז וצ"ע.

⁶ סמ"ק ס' רס"א דאסור מדרבנן. אמנם הרמב"ם ביד הזכיר כמה פעמים איסור גני"ד, בהל' דעות פ"ב ה"ו, ובשבועות פ"א ה"ט, במכירה פ"ח ה"א ובהל' אבל פ"ח ה"ו, ומשמע דהיינו מדרבנן. וכ"כ בשו"ע הגר"ז הל' אונאה ס"ב דבלא הפסד ממון אסור רק מדרבנן.

⁷ ושם הביא ראי' ג"כ מהתוספתא הנ"ל דאסור מה"ת. וכ"כ היראים ס' קכ"ד במידי דממון (וע' תועפות ראם לס' רל"ה שכתב דכל גני"ד שאינו במידי דממון אסור להיראים מטעם מדבר שקר תרחק), וכ"כ הסמ"ג ל"ת קנ"ה ובקריית ספר הל' מכירה פ"ח. וע' שו"ת רדב"ז ח"ח ס' קס"ד שג"כ כתב דעובר אלא תגנובו, אמנם בח"ד ס' קמ"ג התיר גני"ד במקום שאינו לו מה לאכול דמשמע דהוה רק מדרבנן דאין זה סברא להתיר דאורייתא. ואולי שם אינו גני"ד ממש ע"ש ודו"ק. עוד יש להעיר לכאורה בריטב"א דשבק קרא גבי לבן (ויגנב יעקב את לב לבן) והביא רק מאבשלום, וצ"ע.

⁸ בפרישה (ח"מ רכ"ח סק"ה) משמע דכל גני"ד בממון עובר ב"לא תגנוב" אפי' כשאין הפסד ללוקח כגון שמכר לו בזול. וכן אפי' בסתם דיבור לכאורה עובר ב"והלכת בדרכיו", ע' רבינו יונה אבות ספ"א, ופעמים גם ב"מדבר שקר תרחק" למקצת רבנותא, ע' חינוך מצוה ע"ד ות"ז וס' חרדים פ"ד, סמ"ג עשה ק"ז, ויראים ס' רל"ה ובתור"ר שם, חפ"ח בפתיחה עשה י"ג, אמנם באג"מ יו"ד ח"ג ס' קל"ג משמע דס"ל דאסור רק בישיבת ביד כשיטת היראים ס' רל"ה ע"ש. (ע' כלה רבתי פ"י ה"א מח' ב"ה וב"ש בתשובה של ב"ה דליתא בגמ' כתובות י"ז, וע"ע מכילתא דר"י משפטים פרשה כ', ודוק היטב וצ"ע). ומ"מ אסור לכו"ע לשקר מדאורייתא מ"ה"ן צדק" – שיהא הן שלך צדק (ב"מ מ"ט) וכמש"כ הח"ח הנ"ל בשו"ע הגר"ז הל' מכירה ס"ב.

⁹ כ"כ ר"ת בתוס' שם ד"ה אומר דאין חילוק בין מתנה למכר אמנם יש חילוק בין מפרש בדיבור לנותן סתם ע"ש, וכ"כ הסמ"ג והיראים דאין חילוק.

¹⁰ רא"ש שם, תוס' שם בתירוץ א', רמב"ן ורשב"א.

accordance with these Rishonim, who permit non-commercial forms of גניבת דעת.¹¹ Furthermore, unlike the opinion of the Ritva, the Poskim say that גניבת דעת to an Akum when buying and selling is only Midrabanan¹².

Not always is גניבת דעת forbidden. There are several cases where it is permissible and may even be commendable to use a form of deceit. These cases are as follows:

One is permitted to use deception to prevent another person from wrongdoing¹³. For example, if a Rabbi knows that a certain Talmid hangs out with undesirable elements on Sunday afternoons, he is permitted to tell the Talmid, "I traveled from out of town especially in order to speak with you, and only have time on Sunday afternoon", even if this is not true. Furthermore, for the purpose of Torah learning גניבת דעת is also permitted¹⁴. For example, a Bachur that did not understand the Shiur, and the Rebbe will not be willing to repeat without a valid excuse, is permitted to say to the Rebbe, "I tried very hard last night to understand the Shiur and was unsuccessful. Can Rebbe please repeat it for me?" - even if he did not try at all. The same is true in regard to providing service to a Talmid Chacham. For example, if the Talmid Chacham, who needs to travel somewhere, does not wish to inconvenience anyone, a person may say, "I am traveling to that place anyway and it is not out of my way", since providing service to a Talmid Chacham is the greatest form of learning Torah¹⁵.

One is permitted to use גניבת דעת in order to establish peace between two parties¹⁶. This method was utilized by Aharon Hakohen, who would tell each of the conflicting parties that the other wishes to ask for forgiveness. In this way each one would approach the other and the conflict would be resolved¹⁷. Furthermore, if the גניבת דעת is to give respect to a certain individual it is permitted. For example, if the employees of a company purchase a gift for their boss and (with mutual consent) one of the employees refuses to take part, they may still say that the gift is from all the employees, since otherwise the boss may be slighted. Similarly, in the case of the host inviting someone to a meal (or Simcha) only because the invitee will certainly not attend, he may do so once as a courtesy (or send an invitation), so as not to insult him. However, to press him several times to come, when in truth one does not really want him to, is forbidden¹⁸.

When selling a product (even to an Akum), one is required to disclose all the significant flaws that are not immediately apparent to the consumer. This applies even if the price is adjusted to fairly account for these flaws¹⁹. If the flaw is obvious and the customer fails to notice, one need not inform him, since he is not being fooled and is merely fooling himself²⁰. Furthermore, if one is selling to an Akum a product with hidden flaws, who is planning to knowingly redistribute the merchandise as undamaged, it may be forbidden to do so, due to the Issur of Lifnei Iveir (as we discussed in Parshas Ki Savo). When selling a car or a house, where it is standard to have the item inspected professionally, one may not be required to disclose hidden flaws that will be detected by a professional. For all practical Shailos a Rav should be consulted.

The above leniency, that the customer can sometimes be considered "fooling himself", can apply in other scenarios as well. For example, if someone happens to be in a distant city for business, where a wedding of his friend is taking place, he does not need to tell his friend of the reason for his attendance. Even though the friend is likely to assume that he made the trip exclusively for his wedding, since this is not necessarily the case, if he assumes so he is considered fooling himself²¹.

¹¹ ש"ך יו"ד קי"ז ס"ק י"ג ו"כ"פ הב"ח חו"מ רכ"ח סק"ז והחכם"א כלל ס"ט. ואע"ג דהם כתבו לענין מתנה ה"ה סתם דיבור דמנ"ל לחלק ומש"ה סתמתי בפנים. שו"ר שהה"מ פי' עמש"כ הרמב"ם (מכירה פי"ח ה"א) דאפי' בדברים אסור לרמות, דאפילו דעת גוי אסור.

¹² ב"ח שם ובחי' הגהות דלא כהריטב"א שכתב ד"עמיתו" רק ממעט לא תכחשו ולא תשקרו. ובס' ברכת משה בחולין שם הביא ראי' מתוס' ב"מ ס"א ד"ה לעבור דס"ל דהוה דרבנן, שהקשו ל"ל קרא ד"עמיתו" דהיכי ס"ד שגזל עכו"ם אסור? ע"ש, ואי גני"ד דעכו"ם אסור מדאורייתא כ"ש שגזל ממונו חייב, ע"כ. ולכאורה לפי הראשונים הנ"ל דבאמת גני"ד חמיר טפי אין ראי' כ"כ.

¹³ פלא יועץ ערך גניבה. ודע דהרבה מהדוגמאות נלקחו מס' לרעך כמוך, כי לא מלבי. ¹⁴ הובא שם בשם הזהר פ' יתרו, דמש"ה הפסיק בטעמי הנגינה בין "לא" ל"תגנוב" לומר שפעמים "תגנוב" – דהיינו לתורה ולשימושה. וע' פתחי חושן פט"ו הערה ל"ט בשם שו"ת שמן ראש או"ח ס' ס"ד.

¹⁵ מפורש שם בזוהר, דגדול שימושה יותר מלימודה (ברכות ז'), אולם ע' שו"ת דברי יציב יו"ד קל"א דל"א כן בזמה"ז.

¹⁶ שלמת חיים להגרי"ח זוננפלד זצ"ל ס' תפ"ה דאדרבה מצוה היא, וכן בכנה"ג חו"מ רכ"ח סקי"ב.

¹⁷ פרקי דר"א פי"ב הל"ג, וע' מגן אבות לרשב"ץ על אבות פ"א מ"ב.

¹⁸ בגמ' אמרי' אם לכבודו מותר, וע' נתיבות וסמ"ע ס' רכ"ח.

¹⁹ רמב"ם פי"ח ה"א, דברי חמודות חולין פ"ז סי"ח אות פ', ובמהרש"א שם.

²⁰ מהא דמר זוטרסא שפגע ברבא ורב ספרא בדרך וסבר שבאו לקבל פניו, דרבא לא רצה להגיד לו שלא באו בשבילו דאיהו דאטעי' אנפשי', ויל"ע בעכו"ם במקום חילול ה' אם אמרי' כן.

²¹ בתוס' שם ד"ה אינהו כתב דדוקא שמתברר כן ואין להם להעלות ע"ד שבא במיוחד להם, אבל אם מסתבר להיפך צריך להודיעו, (כמובן באופן שאינו פוגם בכבודו). וע' בר"ן שם שפי' בא"א דכל שעושה לתומו אפי' מסתבר שבא במיוחד לזה, אם אין כוונתו לרמות מותר.

If a person is given honor that is befitting only someone who is much more learned than him, he does not need to tell them that he is not on such caliber. However for example, if they announce before him that he knows all of Shas, and he does not, he must correct them, since his silence will be viewed as a sign of consent²². On the other hand, if this will cause embarrassment he is permitted to remain silent, since גניבת דעת is permitted to preserve someone's honor.

Some Acharonim mention that another form of גניבת דעת is someone who obtains private information from someone who does not wish to tell him, by means of prying and interrogating²³. This concept is not mentioned by most Poskim.

Cheating on a test (even a state administered test) is גניבת דעת from whoever is administering the test. Furthermore, R' Moshe Feinstein זצ"ל adds that regarding the Regents tests (or any test that is required to obtain a diploma), there may be an additional problem of actual monetary stealing, since if one obtains a job on the basis of this fraudulent diploma, he is being paid for something that he is not²⁴. Similarly, an older person may not dye his hair to look younger, in order to obtain a job, since this would be גניבת דעת. However, if one did so, the employer cannot dismiss him based on his age, unless this is stated specifically in the contract (which is usually illegal in the US)²⁵.

A speaker is permitted to tell a story in a way that will lead the audience to believe that it is true, in order to create a more powerful and inspiring message²⁶. In fact, the Gemara in Bava Basra says that the entire tale of Iyov is fictional and is meant as a parable, although it is written as a true narrative²⁷.

Some Acharonim say that if one is supporting his child or someone else with Maaser money (in a case where this is permitted, as discussed in Parshas Lech Lecha), he must inform them that they are recipients of Tzedaka. This is learned from a Mishna in Demai that says that one who feeds his guests Maaser Ani must inform them. According to some commentaries this is due to a problem of גניבת דעת. However, others differ with this opinion, and say that on the contrary, one should not tell them the source of the money since they will be ashamed²⁸.

The prohibition of גניבת דעת is extremely severe as it involves infringing on another's mind. Furthermore, Chazal consider it tantamount to trying to outwit Hashem himself ח"ו. Such a person does not easily obtain forgiveness for his sin³⁰, and the punishment for it is swift and immediate³¹. On the other hand one who only "speaks truth in his heart" – is sincere and truthful, is fulfilling one of the eleven basic precepts that comprise all 613 Mitzvos³². Moreover, the Midda of Emes – truthfulness is one of the pillars that support the universe³³, and is the Seal of Hakadosh Baruch Hu³⁴. May we soon be Zocheh to see the materialization of the words of the Navi³⁵:

שבת י אל ציון ושכנתי בתוך ירושלים, ונקראה ירושלים - עיר האמת, והר ה' - הר הקודש.

Good Shabbos.

מאיר הלוי הלמן
פעיה"ק תובב"א

²² מהרי"ט או"ח ח"ב ס"ח ע"פ הירושלמי סוף שביעית על הא דתנן רוצח שרצו לכבדו צריך להודיעם שרוצח הוא. וכן בשעת ש"ג ס' קפ"ה, ומג"א או"ח קנ"ו. אמנם ביפה מראה שם והובא בשו"ת חיים שאל ח"א ס' ע"א כתב דטעמא משום דנהנה מתורה שאינו שלו ואינו משום גני"ד.

²³ פלא יועץ ערך גניבה
²⁴ אג"מ חו"מ ח"ב ס"ל, וע' משנה הלכות ח"ז ס' ער"ה. ולכאורה צ"ע עמש"כ שם דהוה גני"ד גם מהגויים, דלפמש"פ הש"ך וש"פ דגני"ד דעכו"ם אסור רק במכר, לכאורה אם אינו נוגע לעיני ממון יהא מותר, ומשמע שם דבכל גווי אסור, ואולי ס"ל כה"מ שהבאתי בהערה #11.

²⁵ שו"ע רכ"ח ס"ט לענין עבד וה"ה כאן. פתחי חושן פט"ו הערה ל"ט, ושם הביא בשם היעב"ץ להתיר מטעם עניות (וכעין מש"כ הרדב"ז שהבאתי לעיל הערה #7). והשיג עליו דאין זה טעם להתיר גניבה (ע' לעיל). וכן בלא"ה יש איסור לגבר לעשות כן מטעם "לא ילבש", ע' שו"ת שו"מ מהדו"ק ח"א ס' ר"י. אמנם שו"ר באגרות משה יו"ד ח"ב ס' ס"א שצייד להתיר לצבוע שערו אם יודע שיעבוד כצעיר, וקשה דהא אפי' אם אין אונאה בזה גני"ד מיהא איכא, וצ"ע. ולענין חזרת ממון ע' עובדא בגמ' סו"פ הזהב (ב"מ כ') בר"פ דמשמע קצת שאינו מק"ט, וע' שו"ת חוט המשולש ח"א ס' י"ז שדן בענין זה.

²⁶ ס' מאור השבת ח"א במכתבים בסוף מהגרשז"א זצ"ל, ויל"ע אם מותר לומר בפירוש שהוא מעשה שהיה.
²⁷ בב"ב ט"ו ע"א בהו"א, ע"ש, ראי' זו הובא שם בהג"ה.

²⁸ משנה דמאי פ"ד מ"ד, ופירשו שם המשנה ראשונה ובשנות אליהו דטעמא משום גני"ד, וכתב ביצ"ק אליעזר ח"ט ס"א דלכאורה ה"ה בניד"ד. אמנם בשו"ת מהר"ם שיק יו"ד ס' ר"ל מחלק ע"ש, ובלא"ה בר"ש ובמלאכ"ש שם לא פירשו כן. ומש"ה מסיק דיותר טוב שלא להודיעם שלא להחליש דעתם וכמש"כ.

²⁹ תוספתא ב"ק שם וכלה רבתי פ"י ה"ו וע' יוסף אומץ.
³⁰ אוצר המדרשים עמ' תקל"ו ג' אין להם מחילה וכו'.

³¹ תוספתא סוטה פ"ז ה"ב, וע' מחזור ויטרי ס' תקל"א שמנה גני"ד בתוך כ"ד דברים שבגללן ייסורים באים ומשפחות כלות ח"ו.
³² מכות כ"ד ע"א "בא דוד והעמידן על י"א וכו' ודובר אמת בלבבו וכו'".

³³ אבות פ"א מ"ח
³⁴ שבת נ"ה, יומא ס"ט, סנהדרין ס"ד. וברש"י הסביר דהיינו ראשון ואמצאית וסוף האותיות ע"ש.

³⁵ זכריה פ"ח פ"ג